

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

*The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and
Education Research*

Sayı/Issue 16 (Haziran/June 2024), s. 718-731.
Geliş Tarihi-Received: 10.05.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 08.06.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1481590

Amasya'ya Özgü Olan Erhani Gümüş İşlemesinin Usta Çırak İlişkisi Açısından İncelenmesi

*Investigation of Erhani Silver Working, Specific to Amasya, in Terms of Master
Apprentice Relationship*

Orhan Fatih KUŞDEMİR*
Buse HAKAN**

Öz

Erhani gümüş işlemeciliği, adını Erhan Şimşek'ten alan ve Amasya'ya ait olan bir zanaattır. Erhan Şimşek'in yıllarca üzerinde çalıştığı farklı el sanatlarından esinlenerek geliştirdiği yeni bir tekniktir. Bu zanaat sadece Amasya'ya özgüdür ve tamamen elde işlenip has gümüş üzerinden ilerleyen bir tekniktir. Usta çırak ilişkisi içerisinde günümüzde yaşatılmaya devam etmektedir. Bu zanaata özgü yaşam çiçeği, kabartma, klişe, gül ve lale motifleri bulunmaktadır. Bunların esinlendiği kaynak ise tezhip ve hat sanatlarıdır. Erhani gümüş işlemesinde gümüşün tavllanması, zımparalanması, klişenin kabartılması, gümüşün üzerindeki desenin ortaya çıkması, ön ve arka kısımlarının yapıştırıcı sayesinde birleştirilmesi, sabitleme kalemle sabitlenmesi, gümüşün kükürtlenmesi, karartılması, su zımparasıyla ovulması, ayar basılması ve son olarak da cila işlemi gibi aşamalar bulunmaktadır. Aşamalar sistemli bir şekilde yapılmaktadır. Bu makalede Amasya Erhani gümüş işlemeciliği usta çırak ilişkisi açısından incelenmiştir. Çalışmada öncelikle gümüşün geçmişi üzerinde durulmuş daha sonra Erhani gümüş işlemesiyle ilgili bilgiler verilmiş, gümüşün geçtiği aşamalar ve kullanılan malzemeler belirtilmiştir. Böylelikle kültürel miraslarımızdan biri olan Amasya Erhani gümüş işlemesinin gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir. Günümüzde sınırlı sayıda kadın tarafından işlendiği için hak ettiği değere ulaşamamıştır. Erhani gümüş işlemesinin, varlığını devam ettirebilmesi için birçok insan tarafından bilinmesi ve işlenmesi gerekmektedir. Erhani gümüş işlemesinin daha fazla kişi tarafından işlenmesi ve gelecek nesillere aktarılması hususu önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, gümüş, Erhani gümüş işlemeciliği, usta-çırak ilişkisi, el sanatları.

Abstract

Erhani silver processing is a craft that takes its name from Erhan Şimşek and belongs to Amasya. It is a new technique developed by Erhan Şimşek, inspired by the different handicrafts he has been working on for years. This craft is unique only to Amasya and it is a technique that is completely handcrafted and based on pure silver. It continues to be kept

* Dr. Öğr. Gör., Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Amasya/Türkiye, e-posta: orhanfatih71@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9119-0916.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Amasya/Türkiye, e-posta: busehakan622@gmail.com, ORCID: 0009-0003-6650-8325.

alive today within the master-apprentice relationship. There are yaşam çiçeği, kabartma, klişe, gül and lale motifs specific to this craft. The source of inspiration for these is illumination and calligraphy arts. In Erhani silver processing, the silver is annealed, sanded, the plate is embossed, the pattern on the silver is revealed, combining the front and back parts of the silver with glue, fixing it with a fixing pen, sulfurizing and darkening the silver, there are stages such as rubbing with water sanding, adjusting and finally polishing. The stages are done systematically. In this article, Amasya Erhani silversmithing was examined in terms of master-apprentice relationship. In the study, firstly the history of silver was focused on, then information about Erhani silver processing was given, the stages that silver went through and the materials used were specified. Thus, it is aimed to transfer Amasya Erhani silver embroidery, one of our cultural heritage, to future generations. Today, it has not reached the value it deserves because it is committed by a limited number of women. Erhani silver embroidery needs to be known and processed by many people in order to continue its existence. It is important that Erhani silver embroidery be processed by more people and passed on to future generations.

Keywords: Amasya, silver, Erhani silver processing, master-apprentice relationship, crafts.

Giriş

Sedat Veyis Örnek'in tanımına göre "Halk bilim", "Bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vurdurmayı amaçlayan bir bilimdir" (Örnek, 1977, s. 15). El sanatları ve zanaatçılar da halkbilimin inceleme alanına girmektedir. Bu sanatlar bireylerin becerisine, kabiliyetine dayanır ve usta-çırak geleneği içerisinde nesilden nesile aktarılmaktadırlar. "El sanatları ürünleri; üretildikleri bölgenin iklim şartları, bitki örtüsü, kolay ve ekonomik olarak elde edilebilen hammaddeler gibi etkenlerle bölgeden bölgeye farklılık ve çeşitlilik göstermektedir" (Sarıkaya-Er, 2012, s. 181). Gümüşün yanı sıra bakır, altın gibi ham maddesi maddene dayalı olan el sanatları, günümüzde çeşitli tasarımlarla yansıtılmaya çalışılmıştır. Zengin bir yapıya sahip olan Anadolu'nun her bölgesinde, farklı özelliklerdeki el sanatları görülmektedir.

Gümüş değerli bir madendir ve mikrop barındırmadığı için tedavi edici özelliği bulunmaktadır. "Gümüş, değerli olması ve kolay işlenebilirliği açısından birçok toplum tarafından işlenmiştir. Madeni para olarak gümüşün kullanılması bunun en belirgin özelliğidir. Anadolu'da gümüş işçiliği olarak telkâri, kazaziye, savat, ravak, kakma, ajur, kalem atma, akıtma, mıhlama ve hasır gibi farklı işlemlerde gümüş sanatı bulunmaktadır. Usta-çırak yolu ile öğrenilen el sanatları geçmişten günümüze aynı yöntem ile aktarılmaktadır" (Özaltaş Serçek, Akyüz, 2021, s. 22). Gümüş son hâlini alana kadar belirli aşamalardan geçer ve bu aşamaların sistemli bir yöntemi vardır. Günümüzde ev eşyaları ya da takı olarak çeşitli aksesuarlara dönüştürülmüştür. Gümüş, halk arasında "Ay Taşı" olarak anılmaktadır. Temiz bir madendir ve içerisinde mikrop barındırmaz. Zehirlenme korkusu yaşayan insanlar su içerken genellikle gümüş kapları tercih etmişlerdir. Bu sayede su, mikrop ya da zehirden arındırılarak güvenle tüketilmektedir. Türkiye'de işlenmesi zor olan sanatlardan biri de Amasya el yapımı Erhani gümüş işleme tekniğidir. Gümüş hayatın her alanında kullanılan bir madendir. Erhani gümüş işlemesi, kaynaklarını Türk maden sanatı ve Anadolu'dan almaktadır. Bu işlemede, gümüş kolye, düğme, bileklik, ev eşyaları gibi birçok ürün elde edilmektedir fakat işlemesi en zor olanı gümüş panolardır. Erhani gümüş işlemeciliği, zamanın ihtiyaçlarına ve bireyin zevkine göre değişim göstermiştir. Geleneksel tarzda yapılan takıların yanı sıra modern yapıda takılar da işlenilmektedir.

Erhani gümüş işlemesinin içerisinde birçok sanat dalı bir arada kullanılmaktadır. Sanatçının araştırma bilgisi ve yeteneğine bağlı olan Erhani gümüş işlemesi, levhalar üzerine çizim yapılarak kabartma tekniği ile oluşturulan bir işlemdir. İşleme, gümüşün

ilk aşamasından bitimine kadar tamamen elde yapılır. Değerli taşlar kullanılarak ürün görsel olarak daha da zenginleştirilir. Hat, tezhip, bezeme, minyatür, çini, ebru, tuğra gibi sanat dallarında oluşturulmuş tarihi birçok eser, estetiği bozulmadan gümüş olarak yeniden üretilebilir. Herhangi bir sınırlamanın olmaması sanatçıyı özgür kılar. Eserlerin tümünün el yapımı ve arka yüzlerinin de ön yüzleri kadar özenle işlenmiş olması eserlerin özgünlüğünü de ortaya koymaktadır.

“Yapılan işlerde her ne kadar fonksiyonellik ön planda tutulmuş olsa da zanaatçı kendi iç dünyasını, gelenekselleşmiş değerlerini ve geçmişten gelen kültürel mirasının sembolik izlerini de aktarmayı başarabilmiştir. Tüm bunlara karşın hızla gelişen teknoloji sonucu değişen yaşam biçimleri ve ihtiyaçlar yöresel el sanatlarımızın giderek kaybolmaya başlamasına neden olmuştur” (Dilmaç, 2013, s. 94-95).

Geleneksel el sanatlarından zamanımıza kadar ulaşabilenler maalesef oldukça azalmıştır. Günümüze kadar gelen ve Türk kültürünü yansıtan bu el sanatlarının başında gümüş işleme sanatını sayabiliriz. Erhani gümüş işleme, tamamen elde işlenmektedir. Ayrıca hat, tezhip, minyatür gibi birçok unutulmaya yüz tutmuş sanatı, gümüşle birleştirmesi bakımından önemlidir. “Erhani gümüş işleme sanatı ise bu yok olmaya yüz tutmuş sanatları da gümüşle birleştirerek yapılan esere bambaşka bir değer katmaktadır. Şu an dünya üzerinde bu sanatları gümüşe aktarabilen Erhani dışında hiçbir sanat dalı yoktur” (<https://www.kulturportali.gov.tr>).

Amasya Erhani gümüşü, günümüzde sınırlı sayıda kadın tarafından işlenilmektedir. Takı sanatı genel olarak kadınlara hitap ettiği için kadınlar bu değerli zanaatta öne çıkmışlardır. “Türk kadını giyim ve süslenme konularında da çağının çok ilerisinde bir anlayış içerisinde bulunmuştur. Kadın ev işleri ile ve dışarı işleri diye tabir edilen işlerde kocasının en büyük yardımcısı olduğu gibi giyinme ve süslenme konusunda da kendisini geri plana iten bir anlayışta olmamıştır” (Koyuncu-Okca, 2016, s. 14). “Amasya Erhani gümüş işlemeciliği yüzyıllardır kaynaklarını Anadolu ve gelişmiş Türk maden sanatından almıştır. Zamanın ihtiyaçları ve zevkine göre değişimler göstermiş ve gelişimini sürdürmüş olan gümüş işlemeciliği Amasya’da “Erhani gümüş işlemeciliği” olarak günümüzde de devam etmektedir. Özellikle Amasya Belediyesi “Kültür Evleri” bu işin öncüsü konumundadır” (Söyleyici, 2017, s. 145).

Amasya Erhani Gümüş İşlemeciliği

Adını Erhan Şimşek’ten alan Erhani gümüş işlemeciliği, tamamen el işçiliğiyle yapılan bir sanattır. Tarihte neredeyse başlangıcı tam olarak bilinmeyen takı sanatı yüzyıllardır değerli maden ve değerli taşların işlenmesiyle varlığını sürdürmektedir. Gümüş madeni ise tarihte Türkler tarafından bilinmiştir ve birçok kullanım alanında değerlendirilmiştir. Türk Kültürü içerisinde gümüş madeni hak ettiği değeri fazlasıyla görmüştür. Gümüş parlak bir madeni yapıya sahiptir, yumuşaklığı sayesinde elde işlemeye uygundur, mikrop barındırmaz, içerisinde bekletilen sıvı gıdaları zehirden arındırır.

“Sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte geleneksel Türk El Sanatları neredeyse yok olmaya yüz tutmuştur. İşte bu sebeple Erhan Şimşek’in bizlere miras bıraktığı Amasya Erhani Gümüş İşlemeciliği tekniği ile 2006 yılından itibaren Amasya Şehit Mehmet Gök Halk Eğitimi Merkezi tarafından Kuyumculuk Teknolojisi Branşı altında kurslar açılmakta ve yürütülmektedir. Erhani adı Erhan Şimşek’ten gelmektedir. Erhan Şimşek, gümüş işlemeciliği konusunda herhangi bir sanat eğitimi almamıştır. Bu sanatı, ilk önce hobi olarak yapmaya başlamıştır. Bu sanat yolculuğuna çıkmasının en önemli nedeni Anadolu kültürüdür. İşi gereği Eskişehir, İzmir gibi illerimizde görev yaptığı yıllarda yöresel sanatlarla meşgul olmuştur ve minyatür heykeller yapmıştır. Daha sonra

seramik işleri ve ahşap işlemeciliğiyle ilgilenmiştir. Daha sonra bir dostu aracılığıyla gümüş sanatı ile ilgilenmeye başlamıştır. Erhani gümüş işlemeciliği bu şekilde ortaya çıkmıştır. Gümüşü, bilinen teknik ve yöntemlerin dışında bir teknikle işlemiştir. Bu, Erhan Şimşek'in kendisine ait bir yöntemdir. Erhan Şimşek, Erhani gümüş işlemesi tekniğinin sanatsal kuyumculuk alanında alternatif bir teknik olarak kullanılması nedeniyle valilik tarafından bir proje için davet edilir. Erhani Gümüş İşleme Eğitim Merkezi (Egiem) projesi, Erhan Şimşek'in sanatını tanıtmayı ve duyurmasını açısından oldukça önemlidir. Bu projenin genel amacı, kadınların iş hayatına katılmasına katkıda bulunmaktır" (KK-1).

1. Kullanılan Malzemeler

Tamamen elde işlenir ve has gümüş üzerinden ilerler. Amasya'ya özgü olan Erhani gümüş işlemeciliğinde ilk olarak kullandığımız malzeme gümüştür. Bin ayar saf gümüş kullanılarak plakalar halinde çekilmektedir. Bunların mikronları ve kalınlıkları, kalınlık değerleri var. Tellerin kalınlık değerleri var. Bunların hepsi bu zanaatı yapan kişi tarafından belirlenir. Bu malzemeler Erhani gümüş işlemede değerli taşlar kullanılmaktadır. Kapşon taşları ve dizi taşları da kullanılmaktadır. Kapşon taşlara yuva yapabilmek için yani gümüş işlemeye oturtabilmek için kaynak yapılması da öğrenilmek zorundadır. Öğrenciler tamamen kuyumculuk alanında yetişir. Erhani gümüş işleme sanatı daha çok kadınlara hitap etmektedir. Hedef kitlesi kadınlardır. Küpe, toka, yüzük, kolye, bileklik, halhal, rozet gibi ürünler elde edilir. Erkekler için yapılan ürünler ise tespih, kol düğmesi, yaka rozetidir. Bunun dışında ev dekorasyonuna yönelik gümüş panolar yapılmaktadır. Gümüş panolarının fiyatı çok yüksek olduğu için diğer ürünlere oranla satımı daha az olmaktadır. Bu zanaat usta çırak ilişkisiyle devam etmektedir. Erhan Şimşek, valiliğin projesiyle Amasya'ya gelmiştir. Erhan Şimşek Neslihan Sivri'ye, Neslihan Sivri de Emel Köse'ye bu zanaat hakkında eğitim vermiştir. Emel Köse de günümüzde öğrencilerine hocasından gördüğü bilgileri aktarmaktadır. Emel Köse'nin asıl mesleği bilgisayar öğretmenliğidir. Çeşitli bilgisayar kurslarında eğitim verdikten sonra bu alandan ayrılıp, hocası olan Neslihan Sivri'nin kendisini Erhani gümüş işlemeye zorlamasıyla Halk Eğitim Merkezi'nde eğitim almaya başlamıştır. Hocasının yanında 6 ay eğitim aldıktan sonra, bir sene üretim yapmıştır. Yaptığı ürünleri satarak tekrar hammadde alıp yeniden ürün yapmaya devam etmiştir. Bu yemek yapmak gibidir. Eller alıştıkça ortaya daha güzel ürünler çıkmaktadır. Normalde bu işi tam anlamıyla yapıyorum denilmesi için 3 veya 4 sene eğitim almak gerekir. Neslihan Sivri Amasya'dan ayrıldığı zaman öğrencisi olan Emel Köse'ye "Eğer bu işi arkamdan devam ettirirsen sana tüm emeklerimi helal ederim" demiştir. Bu zanaatın yapılmasında kullanılan malzemelerin Amasya'da hemen bulunamaması gibi zorlukları vardır. Acil bir ihtiyaç durumunda malzemeler İstanbul'dan alınır. Bir şeyi üretmek istersen önünde durabilecek tek engel, kullanılan malzemeye ulaşamamasıdır. İstanbul'dan siparişin gelmesi üç veya dört gün sürebilmekte ve o arada ürünü almak isteyen kişi belki de bir günlük Amasya'da bulunduğu için sorun yaşayabilmektedir. Ya da ürünü alan kişi taşı veya taşıyan boyutunu, rengini beğenmeyebilir. Bu gibi durumlarda ürün satışı gerçekleşmeyebilir. Erhani gümüş de klişe dediğimiz kalıplar bulunmaktadır. Bunların esinlendiği kaynak ise tezhip ve hat sanatlarıdır. Tezhip ve hat sanatında kullanılan desenler, Erhani gümüş işlemesi için basılmış özel klişelerdir. Bu klişeler üzerinden ilerlenir fakat öğrencilere kuyumculuk da öğretildiği için öğrenciler tamamen taş, kaynak üzerinden kendi tasarımlarıyla bir şeyler ortaya çıkarır" (KK-1).

Kuyumculuk da öğretildiği için diğer branşlara göre bu zanaatın çerçevesi daha geniştir. Öğrencinin hayal gücü ve kabiliyeti önemlidir. Kabiliyeti neyse onu işlediği gümüşe aktarmaktadır. Erhani'nin dışında kendini kuyumculuk alanında geliştirip

kaynak, taş, döküm gümüşlerde de geliştirebilir. Erhani alanında geliştirmek sadece bu alanda ürün elde etmek isterse bu zanaata özgü motifler üzerinden geliştirebilir.

2. Yapım Süreci

Erhani gümüş işleme sanatında gümüşlerin geçtikleri belli başlı aşamalar vardır. Birinci aşamada gümüş eriti lir, tavlanır ve plakalar halinde gelir. 30 mikron kalın gümüş (gümüşün arka tarafında kullanılan desen için) kullanılır. Önü için genelde 8 mikron kullanılır ama bu sayı kullanılan ürüne göre değişebilmektedir. Yapılacak işe göre ön gümüşün mikronu, kalınlığı değişebilir. Gümüşü ilk elimize aldığımızda birinci aşama tavlama değildir. Tavlamak ise küçük bir tüple belirli bir mesafeden gümüşün üzerinden ateşle geçilmesidir. Bu, gümüş çekilirken gümüşün üzerinde bulunan saç yağı ve kimyasallar uçsun gitsin, temizlensin, yumuşasın diye yapılır. İkinci aşamada tavladıktan sonra su zımparası denilen araç sayesinde gümüş tek yönlü zımparalanır. Gümüş temizlenir. Gümüşü temizledikten sonra hangi ürüne çalışacağımıza karar vermiş olmamız gerekir. Örnek verecek olursak bir klişe çalışıyorsak kabartma tekniği mi kullanacağız? Kabartma tekniği folyo, bakır vb. ürünlerde de kullanılır ve Erhani gümüş işlemede de kullanılmaktadır. Üçüncü aşamada klişe kabartılır ve üzerindeki desenin aynısı gümüşe geçirilir. Bu geçirme işleminde şimşir kalem ve bıçak kullanılmaktadır. Geçirdikten sonra bu gümüşün içerisinde bir boşluk oluşur. Bu boşluğu sertleştirmek, doldurmak adına plastik çelik yapıştırıcı kullanılır. Reçine ve katalizörün birbirine karıştırılmasıyla oluşmaktadır. Bu yapıştırıcı sayesinde gümüşteki boşluklar sert durur ve çökmez. Bu sertleşme bir gün sonra oluşur. Dördüncü aşamada gümüşteki boşluklar sertleştikten sonra kalıp kabartılır, gümüşe geçirilir ve gümüşün üzerindeki desen oluşur. Yapıştırıcı sayesinde de o boşluk kapatılır. Gümüşün iki tarafı vardır ve beşinci aşamada bu ön ve arka tarafı birleştirilir. Erhani gümüşün olmazsa olmazı desenlemedir. Gümüşün önü de arkası da mutlaka desenli olmalıdır. Çok basit bir desen de olsa mutlaka arkasına bir motif çizilir. Bu çizilme asetat kalem ile olur. Altıncı aşamada gümüşün üzerine asetat kalemiyle çidiğimiz deseni sabitleme kalemiyle yani pentel kalemle sabitleriz. Desenimiz ortaya çıktıktan sonra ön ve arka gümüş birleştirilir ve kapatılır. Kapattıktan sonra ise kükürtlenir, karartılır. Bu zanaat yapılırken kükürt, saç yağı, asit, boraks gibi kimyasallar da kullanılır. Desenler üç boyutlu olduğu için bunların yukarıda kalan kısımları gümüş renginde kalır, çöküntüde olan yerleri kükürt sayesinde karartılır. Böylece desenler ön plana çıkar. Dolayısıyla yapılan bütün gümüşler karartılır. Sadece gümüş renginde kullanmak isteyen müşterilere de karartmadan verilmektedir. Fakat Amasya'ya özgü Erhani gümüş işlemede karartma aşamalardan bir tanesidir. Kükürtlenir, karartılır. Yedinci aşamada gümüş karartıldıktan sonra su zımparasıyla banyo yaptırılır. Suyun içerisinde olmasının nedeni de gümüşe zarar vermesini, çizilmesini engellemektir. Banyo yaptırırken gümüşe zarar vermeden desenleri ön plana çıkararak arkası ve önü yıkanır, zımparalanır. Normalde desen ortaya çıkmamaktadır, kükürtlendiği karardığı için ortaya çıkar. Herkes tarafından gümüşte 925 olarak bilinen bir ayar vardır. Sekizinci aşamada Erhani gümüş işlemede 1000 ayar saf gümüşe 925 ayar basılmaktadır. Bu şekilde karartma işlemi tamamlanmış olur. Dokuzuncu aşama da ise cila işlemi bulunmaktadır. Cila bezleri ve kullanılan cila vardır. Bunlar kullanılarak ürün parlatılır. Parlatıldıktan sonra eğer ürün taşıyorsa taşlar eklenir ve ürün son olarak etiketleme, gramlama, fiyatlandırma, barkodlandırma aşamasına gelmiş olur. Bu aşamaların hepsi sistemlidir. Bir öğrencinin bu aşamaları düzenli bir şekilde yapması ve bunları yaparken artık ustasından yardım almaması için en az üç dört yıl geçmesi gerekmektedir. Erhani Gümüş İşleme kolay bir zanaat değildir. Bu bahsettiğimiz aşamalar klişe kalıp tekniği için kullanılmaktadır. Eğer kafamızda başka bir şey tasarladıysak onun için kullanılan aşamalar da değişmektedir. Kullanılan motif örnekleri de çok fazladır. Erhani Gümüş İşleme'de gümüşün arka deseni

için tezhip sanatı, çini sanatı ve hat sanatından faydalanılmaktadır. Ön desenleri çizerken de özel klişeler var. Bunlar Ankara’da ve İstanbul’da yaptırılmaktadır. Bu kalıplar da zaten tezhip kitaplarından alınmış örneklerin Erhani Gümüş İşleme için boyutlandırılmasıdır. Kullanılan maden çelik ve pirinç karışımıdır. Bunlarda da kullanılan motifler, desenler sınırsızdır. Bu kalıplar istenildiği kadar yapılabilir. Sadece döküm kalıplara mecbur değiliz herhangi bir imitasyon takıyı da Erhani’de değerlendirebiliyoruz. O yüzden kullanılan motifler sınırsızdır. Erhani Gümüş İşleme’de kullanılan motifler tezhip ve hat sanatından esinlendiği için bunlarda lale, gül ya da karanfile çok rastlanır. Fakat günümüzde motifler daha modernleştirilerek yapılmaktadır. Trabzon’a, Ordu’ya, Rize’ye gidildiğinde oralarda bizi kazaz gümüş karşılar. Kazaz gümüş bileklikler, gümüşler, tespihler gibi. Mardin’e gidildiğinde Telkari gümüş karşılamaktadır. Amasya’ya gelindiğinde ise Erhani gümüş karşılaması için iki gün boyunca ürünler sadece bu konuda uzman kişiler tarafından üretilmektedir. Eğitim veren kişiler tarafından üretilen ürünler halk eğitim satış tanzim merkezine gönderilmektedir. Oradaki kişiler bu ürünleri almak isteyenlere işin uzmanları kadar olmasa da Elhani gümüşün özelliklerini anlatmaktadırlar. Mümkün olduğunca tanıtıp satışını yapmaktadırlar. Satış yapıldığı zaman ürünlerin bulunduğu hediye kutularının üstüne not yapıştırılır. Bu notta aldığı ürünündeki kullanılan taş, taşın özellikleri, kısaca Erhani gümüşün ayarı ve elde işlenmiş oluşundan bahsedilmektedir. Kullanılan motifin ne olduğundan bahsedilir. Diğer branşlarda 40-50 kişi çalışırken Erhani gümüş işlemede 5 kişi bulunmaktadır. Hurda gümüş işleme yapılırken gümüşün yırtılması ya da ateşin fazla tutulması sonucu erimesinden oluşan malzemeye denir. Hurdalar bu şekilde birikir, belirli bir grama (500 veya 1000 gram) yaklaştığında İstanbul’a gönderilmektedir. Bu hurdalar tekrar eritilip ve çekilip yeniden Amasya’ya gönderilmektedir” (K.K.1).

3. Geleceğe Aktarılma Sorunu

Amasya Erhani Gümüşleri 1000 ayar saf gümüş plakalarının tamamen elde işlenerek değerli eşyalara dönüştürülmesi sanattır. Üretim aşamasında kabartma, desenleme, kalem atma, karartma, cila, değerli ve yarı değerli taşların kullanılarak ürünün zenginleştirildiği çok kıymetli bu sanat ayrıca Geleneksel Türk Süsleme Sanatlarının Erhani Gümüş İşleme tekniği ile birleştirilerek unutulmaya yüz tutmuş tüm geleneksel el sanatlarının yaşatılması amaçlanmıştır. Geleneksel ve modern tarzın bir arada kullanılarak kişiye özgü tasarımlar üretmeye imkân sağlamaktadır. Yapılan ürünler Amasya Şehit Mehmet Gök Halk Eğitim Merkezi Tanzim ve Satış noktalarında, yerli yabancı misafirlerimiz tarafından büyük beğeniyle ve iltifatla karşılanmaktadır. Bu geleneği öğretmek, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak gerekmektedir. Erhani gümüş işleme, Erhan Şimşek isminden gelmektedir. Erhan Şimşek’in bir emeklilik hobisi olarak yıllarca üzerinde çalıştığı, farklı el sanatlarından esinlenerek geliştirdiği yeni bir tekniktir.

“Asıl gümüş madeni havayla, oksijenle temas ettiğinde oksitlenmektedir. Buna halk dilinde kararırma denir. Bu kararırma varsa gümüş, gümüştür. Aldığımız bir şey kararırmyorsa gümüş değildir” (KK-1).

4. Erhani Gümüş İşleminde Kullanılan Araç ve Gereçler

“Tüp: Tavlama işlemi sırasında kullanılır. Gümüş, belirli bir mesafeden alevle tavllanır.

Cila Bezi: Gümüşün parlatılmasını sağlar.

Gümüş Cilasası: Cila bezi yıprandıktan sonra gümüş cilasası üzerine dökülür ve parlatılır.

Makas: Gümüşün içi doldurulduktan sonra kapatılır ve kenarlarını kesmek için kullanılır.

Bıçak: Gümüşü kapatmak için kullanılır.

Asetat Kalem: Gümüşe desen çizmek için kullanılır.

Şimşir Kalem: Motifleri kabartmada kullanılır.

Çekiç: Gümüşe ayar basmada kullanılır.

Çift: Kaynak yapılırken kullanılır.

Ayar: Gümüşün arkasına basılan ayardır.

Eye: Gümüşlerin kalan parçalarını düzeltmek için kullanılır.

Karga Burunları: Gümüşün kulpları kıvrılırken kullanılır.

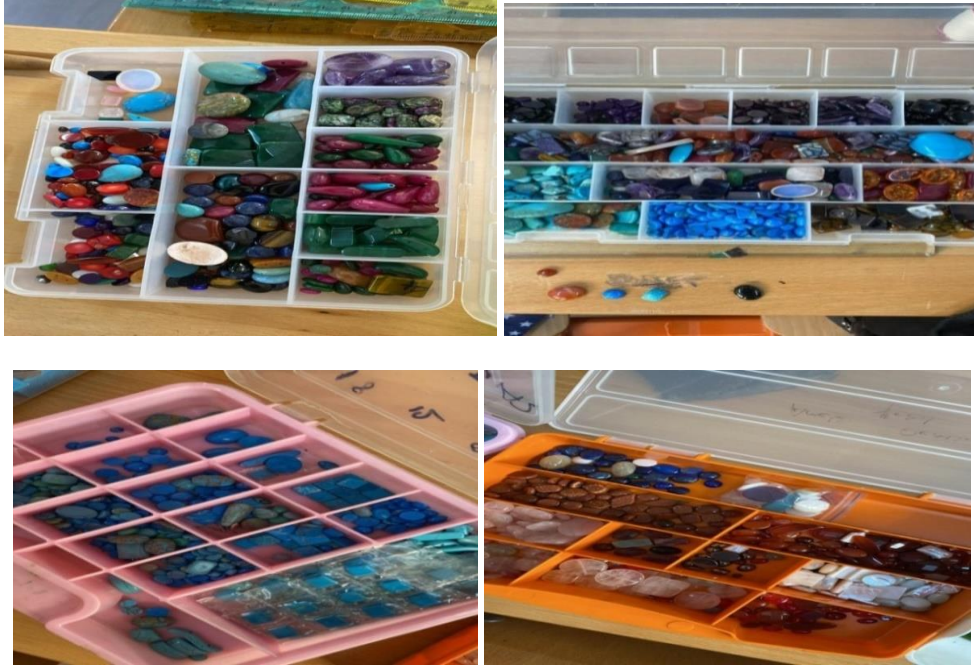
Boraks: Kaynaklanacak yeri temizlemek için boraks kullanılır.

Asit: Kaynaklanan gümüşün rengi biraz matlaşır, tekrar gümüş rengini alması için de asitli suyun içine batırılır. Bu da çözülmüş sudur. Tam asit değildir. Asitli suya batırdıktan sonra gümüş eski rengine döner. Elimize zarar vermesin diye gümüşü normal suya da batırdıktan sonra artık elimizle dokunabiliriz.

Kükürt: Gümüşü karartmada kullanılır.

Zımpara: Gümüşün pürüzsüzleştirilmesini sağlar.

Reçine ve Katalizör: Bu iki madde karıştırılır, gümüşün ön ve arka yüzünün birleştirilmesi esnasında araya sürülür. İkisi karıştırılınca gümüşte sertleşme sağlanır” (KK-2).

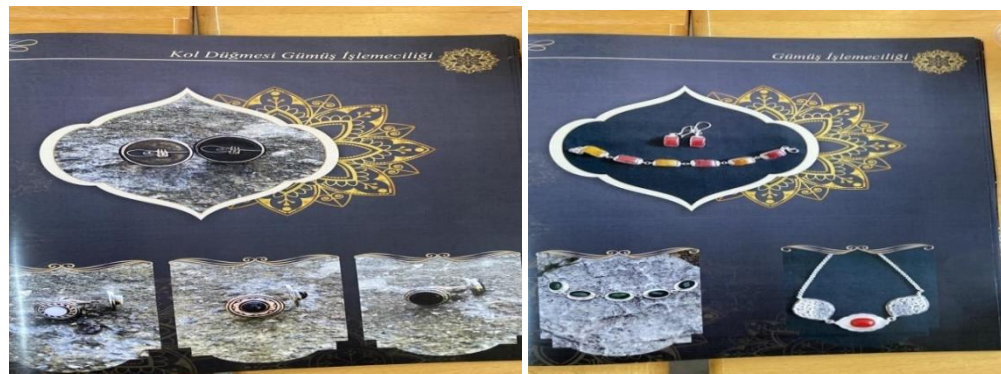

Fotoğraf 1, 2, 3, 4, 5: Kapşon Taşları Fotoğraf 6: Dizi Taşları

Fotoğraf 7, 8, 9, 10, 11, 12: Erhani Gümüş İşlemesinden Yapılan Takılar

Fotoğraf 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20: Amasya – Şehit Mehmet Gök Halk Eğitim Merkezi - 2023 Ocak Kataloğu, Erhani gümüş işlemesinden yapılan takılar

Fotoğraf 21: Gümüş Pano

Fotoğraf 22: Yaşam Çiçeği Motifi

Fotoğraf 23: Kabartma motifi

Fotoğraf 24: Klişe motifi

Fotoğraf 25: Karanfil Motifi

Fotoğraf 26: Gül Motifi

Fotoğraf 27: Lale Motifi

Fotoğraf 28 : 30 mikron kalın gümüş

Fotoğraf 29: 8 mikron ince gümüş

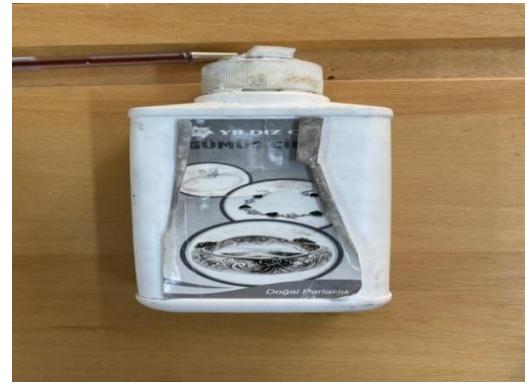
Fotoğraf 30- 31: Hurda

Fotoğraf 32: Tüp

Fotoğraf 33: Cila Bezi

Fotoğraf 34: Gümüş Cilası

Fotoğraf 35: Makas

Fotoğraf 36: Bıçak

Fotoğraf 37: Asetat Kalem

Fotoğraf 38: Şimşir Kalem

Fotoğraf 39: Çekiç

Fotoğraf 40: Çift

Fotoğraf 41: Ayar

Fotoğraf 42: Eye

Fotoğraf 43: Karga Burunları

Fotoğraf 44: Boraks

Fotoğraf 45: Asit ve Su

Fotoğraf 46: Kükürt

Fotoğraf 47: Zımpara

Fotoğraf 48: Reçine ve katalizör

Sonuç

Halk biliminin inceleme alanına giren el sanatları içerisinde değerlendirdiğimiz Erhani gümüş işlemeciliği, kültürel bir mirasımızdır. Amasya iline özgü olan Erhani gümüş işleme usta çırak ilişkisi içerisinde günümüze kadar gelmiştir ve bu zanaatı yapan sınırlı sayıda kadın sayesinde günümüzde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Erhan Şimşek Neslihan Sivri'ye, Neslihan Sivri de Emel Köse'ye bu zanaat hakkında eğitim vermiştir. Emel Köse de günümüzde öğrencilerine hocasından gördüğü bilgileri aktarmaktadır. Diğer zanaatlara göre daha az ilgi çekmektedir. Bunun nedeni ise uğraşılan zanaatın ham maddesinin pahalı olmasındandır. Erhani gümüş işlemesinde ürün elde edilinceye kadar birçok aşamadan geçmektedir. Kullanılan motifler ise genel olarak hat ve tezhip sanatından esinlendiği için bülbül, lale, karanfil gibi motiflerdir. Kullanılan çok sayıda motif vardır ve bunların hepsi Erhani gümüş işlemesinden elde edilen ürünü satın alan

kişinin tercihinine göre yapılmaktadır. Amasya'ya özgü olan Erhani gümüş işlemeciliği kültürel mirasımızın somut örneklerindedir. Zanaatı yapan kişi, yeteneğini işlemeye yansıtarak günümüze kadar yaşatılmasını sağlamaktadır. Kültürümüzün taşıyıcısı olan Erhani gümüş işlemeciliği günümüzde sınırlı sayıda kadın tarafından işlendiği için unutulmaya yüz tutmuştur. Bu zanaatın bilinirliğinin artması ve daha çok kişiye ulaşması gerekmektedir. Elhani gümüş işlemeciliğinin korunması ve geleceğe aktarılması son derece önemlidir. Kaybolup gitmemesi için belediyelerle veya üniversitelerle iş birliği içerisinde olarak bu çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir. Erhani gümüş işlemesi, kültürel mirasımızın somut bir örneğidir.

Kaynakça

- Amasya, (2023). *Şehit Mehmet Gök Halk Eğitim Merkezi Ocak Kataloğu*. Amasya: Amasya Valiliği.
- Dilmaç, O. (2013). Erzurum'da Kaybolmaya Başlayan Yöresel El Sanatları. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11), 93-101.
- Koyuncu, O. (2016). Geleneksel Dokumalarda Kadın. *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 1-16.
- Örnek, S. V. (1977). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özaltaş, S.&Akyüz İ. (2021). Telkâri Sanat'ının Kültürel Miras ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *International Journal of Mardin Studies*, 2(2), 18-30.
- Sarıkaya, Hünerel Z& Er, B. (2012). Halk Kültürünün Tanıtılmasında El Sanatlarının Yeri ve Önemi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 179-190.
- Söyleyici, V. (2017). *Gelenekten Geleceğe El Sanatlarıyla Amasya*. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Amasya gümüş işlemeciliği | Kültür Portalı (Kulturportali.gov.tr)

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Emel Köse, 39 Yaşında, Üniversite Mezunu.

KK-2: Samiye Dikmen, 33 Yaşında, Lise Mezunu